

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonaë, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. XIX. Communio puerorum. De ea quid senserint antiqui Patres, & quae veteris Ecclesiae praxis fuerit. Communions nomen aequivocum. Perceptionem Eucharistiae & mutuam Fidelium societatem ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

chæ calamo intincto sanguine Domini vice atramenti: quod sane horrendum est: sed illi peculiâres sui consilii rationes habuerunt.

CAPUT XIX.

Communio puerorum. De ea quid senserint antiqui Patres, & quæ veteris Ecclesiæ praxis fuerit. Communionis nomen æquivocum. Perceptionem Eucharistiæ & mutuam fidelium societatem significat. Quæ fuerit communio laica, quæ Ecclesiastica. Quibusdam olim negatum in sine viaticum Eucharistiæ. Examinantur Doctorum sententiæ de communione peregrina. De eulogiis, earumque usu ac distributione.

I. **Q**uia supra de communione puerorum mentio frequenter facta est, operæ pretium erit, quid de illa senserint antiqui Patres, & quid tandem definitum sit plenius explicare. Innocentius Papa describens ad Patres Concilii Milevitani Epistolam adversus Pelagianos, quæ est 93. apud Augustinum: & ipse Augustinus lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 22. & lib. 1. de peccatorum meritis cap. 20. atque alibi sæpè, baptismi necessitatem ex necessitate Eucharistiæ inferentes in ea sententiâ fuisse videntur, quod etiam infantibus rationis usu carentibus tribuenda esset necessariò post baptismum Eucharistiâ, aded ut sine ea salvari omnino non possent. Sed aliam fuisse illorum mentem, si scripta ipsorum diligentius excutiantur, perspicuum est. Neque enim de reali sive sacramentali communione loquuti sunt, sed de ejus effectu, qui est unio & incorporatio cum Christo, quæ etiam per solum baptismum fit, sine actuali Eucharistiæ susceptione. Quamvis ergo revera prisci Patres soliti sint infantes communicare, non tamen ad communionem eis exhibendam ea ratione moti sunt, quod eam crediderint ad eorum salutem necessariam. Plura congerunt Scholastici, ut hanc fuisse Augustini aliorumque Patrum sententiâ ostendant, sed his omisiss instar omnium & super omnes mihi est auctoritas Concilii Tridentini. Sessione siquidem 21. cap. 4. postquam declaravit parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem, ait: *Neque idè tamen damnanda*

est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est. Neque aliter crediderunt ipsimet discipuli S. Augustini, is præsertim qui primum inter eos locum tenet, Fulgentius Ruspensis Episcopus. Is etenim Epist. ad Ferrandum Diaconum de baptismo Æthiopicis moribundi cap. 11. manifestè docet ex ea sententiâ Salvatoris Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; non posse inferri actualem communionem post baptismum necessariam esse ad salutem; quandoquidem effectum Eucharistiæ in ipsa regeneratione baptizatus suscipit, factus corporis Christi verum membrum. Quod etiam, inquit, sanctos Patres indubitanter credidisse ac docuisse cognoscimus. Tum sermonem hac de re habitum S. Augustino subjungit, ac tandem sic concludit Epistolam. „Arbitror sancte frater disputationem nostram „præclari doctoris Augustini sermone firmam, „tam, nec quicquam esse aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis „sanguinisque dominici participem fieri, quando in baptisate membrum corporis Christi „efficitur, nec alienari ab illo panis calicisque „confortio; etiamsi antequam panem illum comedat & calicem bibat de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privat, quando ipse hoc, quod „illud sacramentum significat, invenitur. Hinc colligitur, sensum Augustini non bene ab illis perceptum fuisse, qui perperam eum accusant, quod Eucharistiâ parvulis necessariam ad salutem esse docuerit contra Ecclesiæ definitionem, quæ hanc sententiâ inflicto anathemate condemnavit. Cautius loquutus est Hugo à S. Victore doctrinæ Augustini sectator egregius, qui veteris Ecclesiæ consuetudinem attendens, tradendam quidem pueris Eucharistiâ sub specie vini docuit lib. 1. de Sacram. cap. 20. sed cum cautela & limitatione: nam si in reservando sanguine Christi vel ministrando pueris, imminet periculum, potius supersedendum videtur. Tum ait pueris nullum imminere salutis periculum, si eos contingat absque communione decedere, quia membrum corporis Christi jam sunt effecti per baptismum. Idem scribit Lanfrancus Cantuariensis Epist. 33. ad Domnaldum Episcopum

scopum Hiberniæ, qua doctè & subtiliter de Infantium communione pertractat. Horum autem aliorumque Patrum doctrinam, & verborum Christi expositionem ab illis traditam non considerans Radulfus Hugoni contemporaneus, loquens de Eucharistiæ necessitate ferm. in die Paschæ, *Statutum est*, inquit, *ut pueris mox baptizati saltem in specie vini tradatur, ne sine necessario sacramento discedant.* Et Radulfo antiquior Gualterius Aurelianensis, qui vixit sæculo nono, cap. 7. sui Capitularis mandat, ut Presbyter semper Eucharistiã paratam habeat, ut, quando quis infirmatus fuerit, aut parvulus ægrotaverit, statim eum communicet, ne sine viatico moriatur.

II. Quod verò Antiqui ministrare parvulis sacra mytheria consueverint, ex eorum scriptis evidenter ostenditur. Cyprianus epist. 63. ad Cæcilium, „Per baptismum, ait, Spiritus sanctus accipitur, & sic à baptizatis & Spiritum sanctum consecutis ad bibendum calicem Domini pervenitur. Idem libro de lapsis, ab indigna communione horrendis exemplis deterrens, celeberrimam historiam narrat, quam etiam ex ipso refert & ponderat August. epist. 23. cujusdam infantulæ, quæ cum parentum incuria & nutricis delatione panem vino mixtum de idolothytis comedisset, ipso Cypriano sacrificante aderat cum matre in Ecclesia. „Ubi verò solemnibus adimpletis calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem suam parvula instinctu divinæ majestatis avertere, & labiis obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus. In corpore atque ore violata Eucharistia permanere non potuit. Dionysius in fine cap. 2. Eccl. hierarch. „Omnibus, inquit, peractis eum qui initiatus est ad Eucharistiã vocat, & mysteriorum perficiendi vim habentium communionem illi tradit. *Et infra cap. 7.* Quod autem infantes, qui per ætatem nequeunt intelligere, divinæ regenerationis, sanctorumque divinæ communionis mysteriorum participes fiant, videtur hominibus profanis non immeritò risu dignum. Mox hujus facti rationem reddit. Vetus hæc consuetudo fuit, ut, quicumque baptizabantur sive adulti sive infantes, sacra statim communione reficerentur. Liber Sacramentorum S. Gregorii editus à Menardo in officio Sabbati sancti agens de baptismo

infantium ait, *Qui etiam non prohibentur lactari ante sacram communionem, si necesse fuerit.* Jobius Monachus apud Photium, *Primo*, inquit, *baptizantur, deinde unguuntur, inde presioso sanguine dignantur.* Theophanes Nicanus, cujus frontem versibus conferibi iussit impius Theophilus Iconoclasta, asserit epist. 3. ad sacerdotes statim post baptismum datam omnibus communionem. Hieronymus adversus Luciferianos Hilarium ait non potuisse baptismum sine Eucharistia administrare, quia presbyter non erat. Huc item respicit Tertullianus lib. de pudicitia cap. 9. ubi explicans filii prodigi parabolam, *Annulum*, inquit, *accepit tunc primum, quo fidei pactionem interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Domini corporis vescitur, Eucharistia scilicet.* Narrat Evagrius lib. 4. hist. Eccl. cap. 35. dejecto Anathimo è throno Constantinopolitano, eique Menna viro orthodoxo substituto, hoc miraculum in puero Hebræo contigisse. Vetus fuit consuetudo Constantinopoli, ut, si quando multæ particule corporis Christi superessent, sacerdotes pueros in corruptos acciperent, qui eas comederent. Cum his adfuit aliquando puer Hebræus, & cum cæteris sacrorum mysteriorum particeps effectus est. Quod cum Pater didicisset, furore ac rabie succensus in elibanum ardentem, in quo vitrum formare solebat, puerum coniecit; qui triduo in igne, Deo protegente, illæsus permansit, donec à matre educus è fornace, ipse cum matre baptismum suscepit, pater cruci affixus est. Hoc miraculum referunt Greg. Turonen. lib. 1. de gloria martyrum cap. 10. & Nicephorus Callistus lib. 14. cap. 25. atque hic postremus addit, se, cum puer admodum esset, sæpenumero eum ahis interfuisse, & reliquias sacramentorum suscepisse. Vixit autem Nicephorus sæculo XIV. ex quo inferitur, hunc morem in Urbe regia octo sæculorum spatio perstitisse, nam Menna claruit sæculo VI. Joannes Moschus in prato spirituali cap. 19. aliud miraculum narrans, quod pueris Apamiensibus accidit, qui per jocum sacram synaxim celebrantes verba consecrationis super panem & vinum protulerant, eos potuisse ait illa verba ediscere, quia consuetudo tunc erat in Ecclesia, ut pueri ante sacramentum assisterent, & primi post clericos communicarent. Eundem morem reliquias sacramenti pueris ministrandi, in Occidente quoque, saltem in Gallia, viginisse docet nos Concilium II. Matisconense habitum anno 588. nam cap. 6.

can. 6. ait: „Quaecumque reliquiae sacrificio-
rum post peractam Missam in sacrario superse-
derint, quarta vel sexta feria innocentes pueri
& ab illo cuius interest ad Ecclesiam adducantur,
& indicto eis jejunio, easdem reliquias con-
spersas vino percipiant. Postea Concilium Tu-
ronense III. tempore Caroli Magni cap. 19.
presbyteros admonendos esse sancivit, ut, cum
sacra Missarum solemnia peregerint atque com-
municaverint, pueris aut aliis quibuslibet perso-
nis adstantibus corpus Domini indiscretè non
tribuant. Et Odo Episcopus Parisiensis, qui vi-
vebat anno 1175. in statutis synodalibus cap. 39.
Communium praeparatorum, discretè praecipit pres-
byteris, ne hostias licet non sacratas dent pueris
ullo modo. Sic desit in Gallicana Ecclesia saeculo
XII. mos pueros communicandi, quem licet
optaverit instaurare ejusdem saeculi scriptor Hu-
go à S. Victore, asserit tamen loco supra citato
jam suo tempore desisse, aliquo ejus vestigio re-
manente; nam presbyteri retinentes veterem
formam, sed non rein, vinum commune pueris
recens baptizatis dabant pro sanguine, quod Hu-
go superfluum & dimittendum arbitrabatur. Ne
verò reliquiae sacramenti superessent, saepe decre-
tum est, ut tot dumtaxat particulae consecraren-
tur, quot erant parati ad communionem: & si
quid residuum foret, à sacerdote seu ministris co-
mederetur, aliquot tantum particulis pro infir-
morum communionem reservatis, quae statis die-
bus renovarentur. Quod si contingeret ut mini-
strorum incuria putrescerent, statuit Concilium
Arelatense apud Ivonem p. 2. cap. 56. ut igne
comburantur & cinis juxta altare sepeliatur; id-
que in usu fuisse docet Algerus lib. 2. cap. 1.

III. Est autem nomen communionis aequi-
vocum. Quamvis enim hodie nihil sit, quod no-
mine communionis intelligatur, nisi sola Eucha-
ristiae participatio, haec tamen vox latius olim
patebat, & praeter Eucharistiam alia multa com-
plectebatur. Congerunt in hanc rem plurima
testimonia à veteris Ecclesiae praxi viri eruditissimi
Gabriel Albaspineus lib. 1. observat. & Joan-
nes Morinus lib. 2. *Ecclesiast. exercitationum*.
Et primo quidem duo veluti genera erant Chri-
stianae communionis, communio scilicet com-
mercii sive mutuae cum caeteris Fidelibus socie-
tatis: & communio Eucharistiae, quae prioris
perfectio, finis, & centrum est. Illa habitu-
dinem habet & relationem ad corpus Christi my-
sticum, quod est Ecclesia: haec verum corpus
ejusdem respicit, quod sumitur in Eucharistia.

Illam dicebatur communio sine oblatione, ut-
potè consistens in sola participatione oratio-
num & consortii fidelium: haec, communio
cum oblatione, iis concessa, qui corporis & san-
guinis Domini participes erant. Quia verò Ec-
clesia ex populo constat, cuius est institui, di-
rigi, & perfici; & ex clero, ad quem spectat
docere, sacramenta administrare, dirigere, &
perficere, ideo communio, quatenus respicit
mysticum Christi corpus, dividitur in laicam &
Ecclesiasticam. Ecclesiasticae tot sunt species,
quot ordinum gradus: aliter enim inter se &
cum aliis clerici minorum ordinum, aliter sub-
diaconi, & diaconi, aliter presbyteri & Epi-
scopi communicabant. Cum ergo aliquis ordi-
nis sui munia in poenam alicujus delicti obire non
poterat, is communionem privari dicebatur,
quia cum caeteris in his, quae sui ordinis erant,
communicare vetitum illi & illicitum erat. De
hac communionem antiqui canones loquuntur,
quoties clericos, diaconos, presbyteros, sive
Episcopos communionem privari praecipunt.
Quod si quis perpetua depositione à sui gradus
honore & functione removebatur, is omne jus
Ecclesiasticae communionis amittebat, & inter
laicos relegatus, ipsorum tantum communionem
fruebatur. Unde fit, ut communio laica, quae
laicis honor est, Ecclesiasticis dedecus esset,
quia illis in poenam irrogari solebat, cum admis-
so aliquo crimine è loco & gradu suo detrusi cum
laicis esse jubebantur. Recentiores, qui audito
nomine communionis, ejus veteri notione ne-
glecta, id solum concipiunt quod hodie ea voce
significatur, laicam communionem nihil aliud
esse putant, quam perceptionem Eucharistiae
sub unica specie aut extra cancellos more laico-
rum; quod quam falsum sit, vel ex eo liquet,
quod saepe clericos ad laicam communionem
detrutos legimus eo tempore, quo etiam laici
sub utraque specie communicabant. Est igitur
communio laica jus societatis & communicatio-
nis cum caeteris fidelibus in rebus tam sacris
quam civilibus more laicorum: ex quo conse-
quens erat, ut clerici ad eam damnati, quan-
doquidem à gradu clericali dejecti in ordinem
plebis redigebantur, in perceptione Eucha-
ristiae instar laicorum se gererent, eam sumentes
extra septa altaris, aut sub una vel utraque spe-
cie, sicut ex usu Ecclesiae tunc laici sumere con-
sueverant.

IV. Illud autem difficilius videtur, quod ali-
quando antiqui canones in fine tantum vitae
Gggg ali-

aliquando nec quidem in fine laicam communionem reis concedebant, ut c. 2. concilii Sardinensis, & c. 18. Illiberitani. Sed quibus perfecta est veteris Ecclesiae disciplina, ignotum esse non potest, hanc diversitatem animadversionis ex criminum diversitate provenisse. Quaedam enim crimina adeo gravia censebantur, ut eorum reus non solum depositione puniretur, sed etiam ad agendam poenitentiam, tanquam indignus ipsa laica communione, extra limen Ecclesiae usque ad finem vitae inter *Flemes* ablegaretur, cui animam agenti concedebatur, ut tanquam laicus fidelis praevia peccatorum absolutione Eucharistiam more laicorum acciperet. At qui scelera atrociora perpetraverant, iis severiori sententia absolutio quidem a peccatis, quae nemini verè poenitenti in fine negari solebat, concedebatur, sed viatico Eucharistiae privabantur, ut, qui flagitiis suis clericalem gradum vivendo deturpaverant, nec viaticum quidem corporis Christi in morte susciperent, quod nulli laico fideli ab hoc saeculo decedenti negabatur. Haec durior animadversio, an fuerit mitigata can. 13. magnae Synodi Nicanae, quo praecipitur, *ut si quis vita excedat, ultimo & necessario viatico minime privetur*, controversum est. Nam cum duplex apud antiquos viaticum esset, nempe absolutionis & Eucharistiae; hic per ultimum & necessarium viaticum putat Albaspinæus sacramentalem absolutionem & solam admissionem ad consistentiam à Patribus Nicænis indicatam, cui explicationi favere videtur idem Canon statuens, quod, si is supervixerit, sit inter eos, qui communionem tantum orationis consequuntur. Habertus verò ad partem X. *Liturgiae observ.* X. contrariam sententiam sustinet, de viatico Eucharistiae canonem Nicænum loqui; idque deducit ex secunda parte ejusdem, qua sancitur, ut culibet generaliter in exituposito, & Eucharistiae participationem poscenti, Episcopus cum probatione oblationem impertiat. Utraque sententia probabili fundamento innititur, & per se liberum cuique erit cui maluerit adherere. Quaecumque enim fuerit Nicænae synodi mens, certissimum illud est, cujus gratia huc digressi sumus, quibusdam poenitentibus propter horrenda crimina negatum in fine viaticum Eucharistiae, & solam precum communionem cum viatico absolutionis concessam. Imò primis Ecclesiae temporibus, ut Lib. I. Cap. XVII. ostensum est, idolatriae, moechiae, & homicidio ipsam etiam absolutionem negatam, quorundam sententia

est, qui ad hanc, non ad Eucharistiam omnino referendos putant concilii Illiberitani canones, quibus decernitur, ut rei praedictorum criminum, nec in fine ad communionem suscipiantur. Arguitur haec synodus à nonnullis nimiae severitatis, sed sic ea tempora & fidelium mores ferebant. Fuit ergo, ut Innocentius I. ad Exuperium Episcopum Toletanum scribit, *observatio prior durior, posterior interveniente misericordia inclinatio. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur in poenitentia*, id est, ut admitterentur, qui lapsi fuerant in ordine poenitentium, sed *communio*, id est participatio cum fidelibus & absolutio, sine qua illorum consortio frui non poterant, negaretur. Nam cum illis temporibus crebrae persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliacione securos non revocaret ad lapsu, negata merito communio est, concessa poenitentia, ne totum penitus negaretur, & duriores remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiae suis reddidit, jam depulso terrore, communionem dari abeuntibus placuit, nempe *communione reconciliacionis, de qua ab Exuperio interrogatus fuerat, quasi viaticum profecturis*. Idem fere decernitur can. 3. concilii I. Arausiaci: *Qui recedunt de corpore poenitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione, publica scilicet & solenni, quae in Ecclesia fieri solebat, eis communicari. Quod morientis sufficit consolacioni, secundum definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem sufficienter viaticum nominarunt. Quod si supervixerint, stent in ordine Poenitentium, & ostensis necessariis poenitentiae fructibus, legitimum communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant. Legitimae autem communionis tunc participes erant, cum plenè reconciliati, ad divina mysteria percipienda admittebantur.*

V. Erat & aliud genus communionis, quae peregrina dicebatur, de qua variae sunt Eruditorum sententiae. Quidam, inter quos est Bipius in notis ad concilium Ilerdense, eam cum laica confundunt: sed non est credibile, veterem Ecclesiam eandem rem diversis adeo vocabulis expressisse. Ingens quoque inter utramque discrimen fuit, clerici enim ad laicam damnati, gradu suo in perpetuum carebant, peregrinam verò mulctati, ut constat ex concilio Agathensi c. 11. non semper ei poenae subiacebant. Alii existimant, communionem peregrinam nihil aliud esse, quam

quam perceptionem Eucharistiæ sub una tantum specie. Verum quid magis alienum à disciplina veterum Patrum, quam ut Eucharistiæ etiam sub una specie sumptionem, tanquam poenam irrogarent Clericis furti & aliorum criminum reis, qui etiam in fine vitæ constitutis, & longâ ac ærumnosâ poenitentia functis, eam aliquando denegabant? Franciscus Bosquetus vir multæ eruditionis, in notâ ad epist. 174. l. 1. Innocentii III. peregrinæ communionis nomine poenam suspensionis intelligit, cum Episcopus omni Pontificali potestate exutus, honorem dumtaxat habeat, & primam sedem inter presbyteros: quæ poena ad alios deinde ordines, ut ipse putat, translata est. At hæc communio non poena, sed solatium fuit: idque tributum Episcopis Novatianis post abjuratos errores legitur can. 8. concilii Nicæni, ut honore servato primi inter presbyteros sederent. Nec aliter explicandus est canon 3. synodi Rejenfis, quo nritur Bosquetus. Sermo enim in eo est de Armentario, qui Ebreundenfis Episcopus à duobus tantum ordinatus fuerat cum multiplici canonum transgressione: quam ordinationem irritam & nullam synodus pronuntiavit, vetuitque illi consistere intra fines Alpium maritimarum. Quia tamen facti poenitens se ignoranter deliquisse dicebat, permisit ei extrâ illam provinciam manere, & in aliqua Ecclesia ei misericorditer attributa, peregrinâ communionem foveri, juxta decretum præcitatum concilii Nicæni. Patet autem hanc communionem in solatium amissæ dignitatis concessam, eique potius ornamento quam poenæ fuisse. Alia est singularis sententia Gabriëlis Henao, qui lib. de sacrif. Missæ p. 3. disput. 28. sect. 49. & sequentibus diffusissime agens de communionem peregrinâ, eam tandem fuisse concludit, ad quam clerici admittebantur, quibus in poenam alicujus peccati, peregrinationes sive perpetuæ, sive ad tempus, impostæ erant, sed quamvis multa dicat, non tamen probat, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio; & hoc deinde ab illo demonstrari oportebat, quod quando canones de communionem peregrinâ editi sunt, solerent clericis ad expianda peccata peregrinationes injungi. Cellotius lib. 6. de Hierarchia cap. 16. nihil sacrum respicere hanc communionem existimat, sed tantum humanam societatem, & subsidia victus ac vestitus clericis erogata, quibus hæc poena peregrinitatis imponebatur: dictam autem peregrinam autumat, quia sic mulctati, non merebantur tractari ut cives Sanctorum &

domestici Dei, sed tanquam advenæ & peregrini. At hæc ingeniosa nominis, explicatio est, rem non attingens, de qua quaeritur. Simili modo aberrant à scopo Scholastici & Canonistæ, qui, cum solam Eucharistiæ perceptionem audito communionis vocabulo mente concipiant, eam peregrinam dici scribunt, quæ olim peregrinis speciali aliquo ritu, separatim ab incolis loci præberi solebat. Alii dicunt eam esse, quæ ad finem usque vitæ reservatur, quia ex hoc seculo migraturi, quasi in exteras regiones peregrinantur. Sed turpe est hujusmodi ineptiis recensendis tempus prodigere.

VI. Sirmondus in historia publicæ poenitentiae cap. ult. & Albaspinæus lib. 1. Observat. tunc peregrinâ communionem mulctatos fuisse clericos crediderunt, quando in eo loco & statu collocabantur, quo poni solebant clerici peregrini, qui sine litteris commendatiis, quas *Formatas* vocabant, extrâ propriam dioccesim peregrinabantur. Excipi enim benignè consueverant, & sumptibus Ecclesiæ ali, nullo prætermisso humanitatis officio: nemo tamen clericorum cum illis tanquam cum clericis communicabat, nec ullis sui ordinis muneribusungebantur. Sic statuisse legitur concilium Liptinense, c. 4. ut Episcopi, vel presbyteri ignoti undecunque venientes in ecclesiasticum ministerium non admitterentur ante probationem synodalem. Hoc autem advenis nulla erat poena, sed sic ferebat usus Ecclesiæ, ut clerici vagantes sine *Formatis* ad suorum ordinum exercitia in aliena diocesi non admitterentur: quæ cautio etiam hodie adhibetur, ut ignoti & extranei sacerdotes non permittantur celebrare, nisi litteras suæ ordinationis ostendant, tametsi in reliquis omnia illis officia Christianæ charitatis impendantur. Cum verò Clerici alicui Ecclesiæ adscripti, functiones sui ordinis exercere prohibebantur, id sane poena erat in hoc sita, quod licet peregrini non essent, certumque domicilium & gradum in propria civitate & Ecclesia obtinerent; sic tamen cum eis agebatur, ac si peregrini forent, de quorum statu & conditione non constaret. Cumque sui ordinis exercitio carerent, non tamen abstenti erant à perceptione Eucharistiæ, quæ nec peregrinis quidem & ignotis negabatur, cum se verè orthodoxos esse docuissent. Putat Albaspinæus desumptam hanc poenam ex legibus Romanorum, quibus sancitum erat, ut deportati & extorres, jus civitatis & ea quæ erant juris civilis amitterent, illa tantum retinentes, quæ

sunt juris gentium, ut docent Ulpianus l. 1. §. 2. & 4. ff. de legatis III. & Marcianus *ibid* de pœnis lib. 17. Agit de his eruditè, ut solet, doctissimus vir Nicolaus Antonius lib. 2. de exilio c. 5. num. 10. & cap. 7. num. 12. Testatur quoque Suetonius in Claudio cap. 16. redactos quandoque Romæ viros illustres ad peregrinitatem: *Splendidum virum*, inquit, *Græciæque provinciæ Principem, verùm latini sermonis ignarum, non modo albo Judicium crasis, sed etiam in peregrinitatem redegit.* Hujus communionis, ut pœnæ, duo tantum concilia mentionem faciunt: Agathense sub Symmacho, & Ilerdense sub Joanne I. Agathense can. 2. ait: „Contumaces clerici ab Episcopis, copis corrigantur, & si qui prioris gradus elati, superbia communionem, consortium scilicet cæterorum, fortasse contempserint, aut Ecclesiam frequentare vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque suscipiant. *Idem* can. 5. Si quis clericorum futurum Ecclesiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur. *Ilerdense* can. 16. Si quis clericus quacumque occasione de omni facultate Ecclesiæ, quippiam probatus fuerit abstulisse, vel forsitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina communio concedatur. Anathema autem hic sumitur in latiori significatione pro quacumque ecclesiastica pœna. Patet autem ex c. 2. Agathensis hæc pœnâ multatos à cæterorum societate subductos, ex matricula expunctos, gradu submotos, & in ordinem redactos fuisse, donec per pœnitentiam diluto peccato, matriculæ & corpori, à quo segregati fuerant, restituerentur. Sed quid propriè peregrinæ communionis nomine præcicata Concilia intellexerint, ex horum canonum contextu colligere non possumus. Probabilis quidem est Sirmondi & Albaspinaxi conjectura, nec aliquid mihi occurrit, quo eam falsi arguere possim, optarem nihilominus, eandem solidioribus magisque perspicuis ex antiquitate argumentis fulciri. Moveor autem ad dubitandum ed confidentius, quod legerim superscriptam sententiam ipsi Albaspinæo postea displicuisse, seque plenius & uberius de ea scripturum in altera editione promississe, quod tamen non fecit morte præventus. Quid igitur verè sit peregrina communio, libenter discam à peritioribus, mihi enim non liquet; licetque fateri cum viro, nec indocto, nec ignaro

antiquitatis Guilielmo Lindano lib. 4. *Panopliæ* cap. 58. eam mihi non satis perspectam esse.

VII. Postremum genus communionis illud erat, quod per eulogias fieri instituit vetus Ecclesia. Quid autem sint eulogiæ, & qua de causa institutæ, diximus supra Lib. I. Cap. XXIII. §. 12. Erat enim panis, qui supererat consecrationi in particulas dissectus, & in fine Missæ à sacerdote iis distributus, qui ob aliquod impedimentum non poterant, aut non erant parati communicare. Id Græci & Latini scriptores testantur. Theodorus Balsamon in can. 2. *conc. Antioch.* Simeon Thessalonicensis lib. de divino templo. Nicol. Cabasilas in *expositione Liturgiæ*, Gemma animæ lib. 1. cap. 67. Durandus in *rationali* lib. 4. cap. 53. Illis verò dumtaxat eulogia præberi poterat, qui jus habebant ad communionem, cæteris negabatur, quibus vel nondum patebat aditus ad Eucharistiam, vel ob aliquod crimen interclusus erat: quales erant Catechumeni, Pœnitentes, & abstenti à communionem. Hoc edicit Theophilus Alexandrinus can. 7. „Quæ in sacrificii rationem offerunt, post ea quæ in sanctorum usum consumuntur, clerici dividant, & nec Catechumenus ex iis bibat vel comedat, sed solum clerici, & qui cum eis sunt fideles fratres. Quia enim, ut explicat Balsamon, altari oblata sunt, & ex illis sumptæ sunt partes ad divina dona, qui sunt imperfectiores, ex iis edere non debent. Errant igitur, qui de Catechumenis aliter sentiunt, decepti loco quodam Augustini, quem malè interpretati sunt. Is lib. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 26. ait: „Catechumenos secundum quendam modum suum per signum Christi & orationem manus impositionis purto sanctificari: & quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quam cibi quibus alimur, quoniam sacramentum est. At Augustinus non hic de pane, ut illi perperam existimant, sed de sale loquutus est, quod Catechumenis dari solebat, ut Eru- ditis notum est. Negatas quoque Eulogias excommunicatis & graviorum criminum reis, exemplo suo docuit Gregorius Turonensis lib. 5. *hist.* cap. 15. agens de Meroveo Apostata, & l. 8. c. 20. de Ursicino Episcopo Cadurcensi. Eandem ob causam cautum est in synodo Laodicena can. 32. & in secunda Bracarensi can. 70. ne Fideles orthodoxi ab hæreticis eulogias acciperent, quia cum illis communicare non debent. Solebant autem comedi in Ecclesia, de qua re extat decretum Synodi Constantinopolitanæ tempore Alexii

Alexii Comneni habitæ ad quintam Monachorum quæstionem: quem ritum etiam à Latinis servatum legimus. Græci tamen recentiores, cum peregrè profiscuntur, Antidoron sive eulogiam secum deferre consueverunt, tanquam alexiterium in tempestatibus & periculis, ut scribit Goar in notis ad Euchologium pag. 155. Monachos item Cluniacenses eulogias in refectorio comedisse, antiquæ eorum consuetudines testantur apud Lucam Dacherium to. 4. spicilegii lib. 2. cap. 30. his verbis: *Privatis diebus hostiæ non consecratæ portantur in Refectorio, ut his qui eo die non communicaverunt, per manus sacerdotis distribuuntur.* Et infra lib. 3. cap. 12. Officium sacristæ describentes, inter cætera ab eo agenda hoc recensent: *Portat pyxidem cum hostiis non consecratis in Refectorium, de quibus singuli prælibant, qui noluerunt, aut non potuerunt communicare.* Apud Christophorum Brouverum Antiquit. Fuldensium lib. 3. cap. 12. extat libellus supplex Monachorum, quo inter cætera petunt, ut communionem fracti panis ante cibum quotidie sumere non respuatur, secundum exempla præcedentium Patrum. Et in Aquisgranensi concilio c. 68. decernitur, ut eulogiæ fratribus à presbyteris in Refectorio dentur, his nimirum, qui non communicaverant. Hæc enim, ut diximus, potissima causa fuit institutionis eulogiarum, ut vices agerent Eucharistiæ, & communioni succederent, quæ olim frequentior erat. Nihilominus successu temporis his etiam datæ sunt, qui Eucharistiâ refecti fuerant. Codinus lib. de officiis aulæ Constantinopol. cap. 17. Imperatoris coronationem describens, „ Postquam, inquit, divinorum „ mysteriorum particeps effectus est, impositâ „ rursus capiti coronâ, egreditur ex tabernaculo, „ finitæque Liturgiâ & pane sanctificato, „ quod antidoron nominamus, populo distributo, de quo postquam & ipse participavit, & „ benedictionem à Patriarcha, cæterisque præsentibus Episcopis accepit, eorumque manus „ deosculatus est, ascendit ad locum Catechumenorum. Idem asserit Cantacuzenus lib. 1. hist. cap. 41. Permansit hujus ritus vestigium aliquod in quibusdam provinciis, in quibus panis die festo benedicitur, & in frustra divisus astantibus post Missam, etiamsi communionem perceperint, distribuitur in signum fraternæ communionis & charitatis. Ab hac verò publica & solemnium eulogiarum distributione aliæ privatæ exortæ sunt inter ecclesiasticos & religiosos, qui, ut supra ostensum est Lib. I. Cap. XXIII. panes sibi

invicem mittebant velut symbolum religiosæ fraternitatis. Atque hinc factum puto, ut nomen eulogiarum, ad cujuscunque generis munuscula translatum sit, loquendi formula ab Hebræis deducta, qui munus benedictionem appellant, ut 1. Reg. cap. 25. *Accipe benedictionem, quam attulit ancilla tua:* ubi in textu hebraico est *Beracab*, in græco *eulogia*, quæ voces idem significant. Sic Eulogias accipit S. Benedictus, cum cap. 54. suæ regulæ Monachis prohibet, ne absque licentia sui Abbatis sibi invicem eulogias mittant. Sic Marculus lib. 2. Formularum, exhibens formulam, qua Episcopus alteri Episcopo in Resurrectione Domini eulogias mittit. Sic Magister in regula cap. 76. modum præscribens, quo debent suscipi eulogiæ missæ ad monasterium à summo Pontifice, sive à Sacerdotibus. Sic alii scriptores passim, quos prætermitto; nam de eulogiis hoc sensu acceptis, non est hic locus differendi. Multa congerit de his Gretserus lib. 2. de benedictionibus.

CAPUT XX.

Ablutio & gratiarum actio post communionem. Orationes pro his qui communicaverunt. Oratio super populum. Dimissio astantium dicente Diacono, Ite Missa est. Cur hæc dimissio certis diebus omittatur. Consummatio Missæ & populi benedictio. Ejus origo & ritus diversi. Evangelium post Missam. Usus ipsius recentior. Recessus Sacerdotis ab altari. Hymnus trium puerorum. Sacrarum vestium depositio. Finis Libri.

I. **D**utius in disquisitione communionis immorati sumus, ita exigentibus præcis Ecclesiæ institutis, jam ad finem divini sacrificii accedendum est. Postquam omnes communicaverunt, ait Micrologus cap. 23. dicit sacerdos: *Quod ore sursum Domine, purâ mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum.* Hanc orationem secretò recitandam plerique codices M. SS. insinuant. Alterâ quæ nunc dicitur, cum digiti & calix abluuntur, videlicet: *Corpus tuum Domine quod sumpsi, &c.* carent veteres libri, nec eam reperi nisi in Missa edita ab Illyrico. Lotionis manuum post communionem mentio fit in ordine Romano, sed